

Samen werken aan Sallands schoolsucces

Onderzoek overgang PO-VO

Petra Hendrikse, Anne Tappel, Philip Oldenbeuving, Doriene Boezelman

Sinds 2011 werken diverse scholen voor po¹ en vo² samen in de Sallandse Onderwijskamer³ (SOK), gericht op een krachtig onderwijsverband in Salland en het bevorderen van de onderwijskwaliteit met als ambitie dat alle leerlingen uit Salland in hun eigen regio onderwijs op maat kunnen volgen.

Vanwege verwachte krimp in het leerlingenaantal, het verwachte gebrek aan kwalitatief goede leraren in het voortgezet onderwijs en het belang van goede plaatsing van leerlingen, zijn drie speerpunten gekozen binnen de SOK. Een van de speerpunten betreft Onderzoek naar overgang po-vo. Welke informatie levert het primair onderwijs aan voor deze overgang, wat doet het voortgezet onderwijs daarmee, is het zinvolle informatie? En wat is eigenlijk discriminerend voor schoolsucces?

De overgang po-vo is onderwerp van dit artikel.

Aanleiding

Zowel basisscholen als scholen voor voortgezet onderwijs hebben belang bij het zo goed mogelijk plaatsen van leerlingen, bijvoorbeeld om de doorgaande ontwikkelijn te waarborgen of problemen voor leerlingen te voorkomen. Carmel College Salland (CCS, school voor vo) en mijnplein (stichting voor po) voelen een gezamenlijke verantwoordelijkheid als het gaat om het goed plaatsen en wel slagen van hun leerlingen. Sinds jaar en dag gaat CCS voor de plaatsing van leerlingen af op het advies van de leerkracht van groep 8.

Er vindt al jaren overleg plaats over deze overgang. Tussen het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs worden gegevens uitgewisseld en in het kader van de zgn. 'warme overdracht' gesprekken gevoerd. Uit de 'Rapportage Positionering Carmel College Salland' (Right Marktonderzoek, 2018) blijkt dat de 10 bevraagde basisscholen over het algemeen tevreden zijn over de informatievoorziening vanuit CCS richting de basisscholen. Men vindt CCS toegankelijk, open en men ervaart een goede samenwerking. Toch heerst aan beide kanten het gevoel dat de overdracht van informatie over leerlingen beter kan. Bij de leerkrachten van de basisschool bestaat de perceptie dat de gegeven informatie niet wordt gebruikt voor de begeleiding. Bij de docenten van het voortgezet onderwijs is de waarneming dat de verwachting en het advies van de basisscholen soms te positief (lees: te hoog) geformuleerd wordt.

Binnen het primaire onderwijs wordt veel tijd gestoken in het samenstellen van een leerlingvolgsysteem op zowel harde (Cito-resultaten) als zachte gegevens (omschreven beeld van de school over de leerling). Deze zgn. zachte gegevens worden overgedragen van leerlingen die een specifieke begeleidingsbehoefte hebben, bijvoorbeeld in een OPP⁴. Met het primair onderwijs heeft CCS afgesproken dat de gegevens uit de warme overdracht vertrouwelijk zijn. Daarom worden deze gegevens niet gearcheveerd, maar enkel gebruikt voor het opstellen van een zogenoemde 'zorglijst' die bij de zorgcoördinator bekend is.

¹ Primair onderwijs

² Voortgezet onderwijs

³ Deelnemers Sallandse Onderwijskamer: Carmel College Salland; de locatie Capellenborg, Van der Capellen scholengemeenschap; Stichting Openbaar basisonderwijs De Mare, mijnplein en Expertisecentrum Passend Onderwijs Salland (EPOS)

⁴ Ontwikkelperspectief: het niveau dat uiteindelijk van het kind met onderwijsachterstand verwacht wordt, om doelstellingen in het vo te kunnen bepalen

Tijdens de warme overdracht spreekt een leerkracht met een teamleider van CCS. Het beeld heerst dat dit erg persoonsafhankelijk is, van beide kanten. De leerkracht bepaalt welke informatie wordt gedeeld, waardoor docenten in het VO het gevoel kunnen hebben dat belangrijke informatie wordt achtergehouden om de leerling toch maar geplaatst te krijgen. In hoeverre en wat met de overgedragen gegevens wordt gedaan wordt niet altijd als duidelijk ervaren, bijvoorbeeld omdat menig leerkracht van mijnplein op een later moment door een mentor opnieuw gevraagd wordt naar gegevens. Mentoren VO daarentegen hebben niet het idee dat ze vragen naar wat een leerling heeft, maar juist om concrete handelingsadviezen. Daarnaast is het zo dat er in het gesprek voor de warme overdracht bij grote basisscholen in korte tijd veel leerlingen besproken worden, waardoor wellicht informatie wordt gemist of geven leerkrachten aan informatie wel te geven, maar er niets mee gedaan mag worden.

Carmel College Salland verzorgt jaarlijks een uitgebreide terugkoppeling richting het basisonderwijs met daarin gegevens over wat er met de oud-leerlingen is gebeurd. Uit de 'Rapportage Positionering Carmel College Salland' (Right Marktonderzoek, 2018) blijkt dat de basisscholen positief zijn over het delen van de resultaten van oud-leerlingen. Binnen het voortgezet onderwijs rijst de vraag in hoeverre deze terugkoppeling door de basisscholen wordt gebruikt voor reflectie op de advisering. Wat vastgesteld kan worden, is dat – zowel volgens primair als voortgezet onderwijs - na het eerste jaar een te hoog percentage leerlingen afstroomt naar een ander niveau opleiding binnen het voortgezet onderwijs, ookal liggen deze percentages lager dan landelijk gemiddeld. Voor een passende schoolloopbaan voor leerlingen, dienen verwijzing en begeleiding op elkaar afgestemd te zijn.

De noodzaak tot onderzoek blijkt voor de Sallandse Onderwijskamer uit bovenstaande. Welke harde en zachte criteria blijken discriminerend te zijn voor schoolsucces in het voortgezet onderwijs? Dit geeft helderheid aan beide kanten: voor de verwijzing van PO naar VO en voor de begeleiding binnen het VO, met als doel de afstroom te verlagen en schoolsucces te vergroten.

Daarom zijn de voorliggende onderzoeksvragen geformuleerd.

1. Welke van de beschikbare harde (cijfermatige) gegevens zijn volgens de literatuur de beste voorspellers?
2. In hoeverre wijkt de oorspronkelijke plaatsing van de op- en afstromers⁵ af van de richtlijnen met betrekking tot de harde gegevens?
3. In hoeverre zouden richtlijnen gebaseerd op vaardigheidsgroei over de laatste twee jaren heen een betere voorspelling opgeleverd hebben?
4. Welke van de beschikbare zachte (minder duidelijk gedefinieerde) gegevens zijn volgens de literatuur de beste voorspellers?
5. Welke zachte gegevens blijken kenmerkend te zijn voor de op- en afstromers?
6. Welke richtlijnen kunnen worden opgesteld wat betreft de zachte gegevens?
7. Welke zachte gegevens moeten onderwerp van gesprek zijn bij de warme overdracht?
8. Welke relatie is er tussen het wijzigen van het advies en de afstroom?

Onderzoeksvraag 1 en 4 worden in een theoretisch kader beantwoord.

Theoretisch kader

Afstroom binnen het voortgezet onderwijs is geen onbekend verschijnsel in Nederland. Uiteindelijk zit 19% van de leerlingen in leerjaar 4 van het vo in een lager onderwijstype dan geadviseerd door de

⁵ In dit stuk spreken we over afstromers: leerlingen die doorstromen naar een lager niveau. Binnen Carmel College Salland wordt deze term nooit gebruikt, maar wordt gesproken van doorstroom.

po-school, terwijl 13% in een hoger onderwijstype dan geadviseerd terecht is gekomen. In totaal is 1 op de 8 leerlingen een keer gedoubleerd in de leerjaren 1 tot en met 3 (Rooijen, 2016).

De belangrijke risicofactoren voor ongunstige schoolloopbanen zijn achterblijvende prestaties in groep 8, zoals relatief lage Cito-eindtoetsscores en lage prestaties op begrijpend lezen en rekenen (Rooijen, 2016). Doordat leerlingen op jonge leeftijd zich veel sneller kunnen ontwikkelen dan oudere leerlingen, vakt de cognitieve ontwikkeling van leerlingen richting het einde van de basisschool steeds verder af (Korpershoek, 2016). Naast het behaalde niveau zou de vaardigheids groei een goede indicator kunnen zijn voor het plaatsen van leerlingen in het voortgezet onderwijs. De cognitieve capaciteiten (IQ) van leerlingen voorspellen schoolsucces het beste (Kennisrotonde, 2017). Dit is in lijn met eerder onderzoek waaruit een sterke samenhang naar voren komt tussen eerdere en latere leerprestaties en schoolloopbanen van leerlingen (Domina, 2014; Poncelet & Associate, 2004; Lenhard & Schröppel, 2014).

Naast cognitieve factoren, kunnen ook andere factoren een rol spelen. We onderscheiden factoren op leerling niveau, op schoolniveau voor zowel de basisschool als de school voor voortgezet onderwijs, en de rol van ouders.

Factoren op leerling niveau

Korpershoek (2016) geeft in haar onderzoek aan dat de belangrijke factoren op leerling niveau de achtergrondkenmerken van leerlingen zijn. Daarbij moet gedacht worden aan sekse, sociaal milieu, etnische herkomst en leerpotentieel. Er blijkt een ook verband te bestaan tussen de gezinsstructuur, gezinssamenstelling en de schoolloopbanen van leerlingen. Leerlingen die relatief jong zijn, komen vaker terecht op een lager vo-niveau dan op basis van hun cognitieve percentiel terecht zou zijn (Korpershoek, 2016; Korthals, 2016).

De kennisrotonde (2017) voegt daaraan toe dat sociaal emotionele competenties (zelfbewustzijn, sociaal bewustzijn, besluiten kunnen nemen, zelfmanagement) in relatie staat tot goede leerresultaten. Goede competenties hierin leiden tot een beter welbevinden en tot betere leerresultaten, laag ontwikkelde sociale competenties kan leiden tot persoonlijke, sociale en academische problemen.

Meta-cognitieve vaardigheden als oriënteren, plannen en reguleren invloed hebben op schoolsucces (Boekaerts, 2010). Het voortgezet onderwijs doet een groot beroep op zelfsturing, het beheersen van deze vaardigheid vergroot de kans op schoolsucces.

Zelfkennis en motivatie

Motivatie van leerlingen is van invloed op schoolsucces, maar een complex systeem. De vervulling van psychologische basisbehoeften als competentie (vertrouwen in eigen kunnen), autonomie (vrijheid om een activiteit naar eigen inzicht te kunnen uitvoeren) en relatie (vertrouwen in een ander) zijn van positieve invloed op de intrinsieke motivatie van leerlingen (Deci & Ryan, 2000) en op schoolprestaties. Leerlingen blijken goed aan te kunnen geven hoe succesvol ze op school zullen zijn (Hattie, 2009), deze inschatting heeft invloed op de motivatie van leerlingen. Ook eerdere prestaties zijn van invloed op de motivatie van leerlingen.

Over het algemeen zien we een kleine afname in sociaal-emotioneel functioneren (d.w.z. lagere scores op zelfvertrouwen, zelfconcept) en afgenomen motivatie direct na de po-vo overgang. Leerlingen hebben meer vertrouwen in eigen kunnen binnen het vo als er meer nadruk wordt gelegd op competentie.

Factoren op schoolniveau

De algehele onderwijskwaliteit van zowel de basisschool als die van het voortgezet onderwijs is van belang voor een positieve schoolloopbaan binnen het vo (Korpershoek, 2016). Daarnaast is de ondersteuning die leerlingen krijgen bij het maken van de overstap naar vo van positieve invloed, het gaat daarbij om ondersteuning zowel binnen het po als het vo. De school voor voortgezet onderwijs heeft invloed op een positieve schoolloopbaan door de inrichting van de onderbouw, bijvoorbeeld door het inrichten van dakpanklassen, de doorstroommogelijkheden (o.m. schoolbeleid ten aanzien van op- en afstroom en doublures).

Het lijkt erop dat het voor de leerprestaties van leerlingen vaak wat gunstiger is om goed presterende klasgenoten te hebben, onder meer door hogere leerkrachtverwachtingen in hogere onderwijsniveaus.

Leerkrachten in groep 8 vinden het doorgaans lastig om een tot een goed schooladvies te komen (Rodrigues, 2018), maar de voorspellende waarde van het schooladvies is groter dan die van alleen de CITO-eindscore (Feron, Schils, & Ter Weel, 2015). Het advies van de leerkrachten is dus belangrijk, maar staat echter niet los van aannames en vooroordelen (Boone & Houtte, 2013). Het schooladvies valt vaker negatiever uit voor leerlingen uit lagere sociaal economische milieus, onder advisering vindt vaker plaats bij jongens dan bij meisjes, en vooral bij autochtone leerlingen waarvan de ouders laag opgeleid zijn (Timmermans, Kuyper, & Werf, 2013). Leerlingen die bij twijfel een hoger advies krijgen, hebben een behoorlijke kans dit niveau te halen. Gevolgen van een 'te laag' advies zijn groot (Timmermans, Kuyper, & Werf, 2013).

Invloed ouders

De rol van de ouders op de cognitieve en niet-cognitieve ontwikkeling voorafgaande en tijdens de po-vo overgang is groot; ouders kunnen dit positief beïnvloeden door bijvoorbeeld het uiten van hoge verwachtingen en ouderbetrokkenheid is vooral effectief als deze het positieve zelfbeeld van de leerling versterkt. In verschillende onderzoeken is een verband gevonden tussen het opleidingsniveau van ouders en de onderwijsuitkomsten van hun kinderen. In Nederlands onderzoek zijn positieve effecten gevonden op de taalontwikkeling binnen het primair onderwijs en binnen het voortgezet onderwijs op de prestaties en de houding ten aanzien van wiskunde. Jongere leerlingen hebben meer baat bij concrete hulp, waar oudere meer renderen bij vertrouwen. Een problematische thuissituatie draagt echter wel bij aan schooluitval en afstroom (Heist, 2011).

Een Nederlandse studie uit 2007 laat zien dat niet alleen feitelijke samenwerking, maar ook de houding en verwachtingen van leraren ertoe doen. Veel leraren overschatten de betrokkenheid van hoger opgeleide ouders en hebben twijfels over de competenties van vooral ouders uit de lagere sociaaleconomische milieus en ook die van allochtone ouders. Deze ouders zeggen zelf desgevraagd wel degelijk geïnteresseerd te zijn in de ontwikkeling van hun kinderen en over hen positieve verwachtingen hebben. Er kan sprake zijn van een mismatch in verwachtingen. Zo zijn veel allochtone ouders vooral geïnteresseerd in de vorderingen van hun kind, terwijl de school de ouders vooral wil informeren over de onderwijsaanpak en het schoolsysteem.

Indien de leerresultaten van leerlingen onvoldoende zijn, kiezen hoogopgeleide ouders in aanzienlijke mate voor een jaar doubleren dan voor afstromen naar een lager schooltype (Graaf, 2009). Op de havo is er een dubbel voordeel van de hogere milieus. Ten eerste wordt er relatief vaak overgegaan naar het volgende leerjaar op de havo. Ten tweede, mocht het misgaan met de prestaties, dan blijven de kinderen vaak zitten en krijgen ze een nieuwe kans de havo af te maken (Graaf, 2009).

Terwijl bij kinderen van laag opgeleide ouders vaak genoeg wordt genomen met afstromen, blijken allochtone leerlingen juist vaker te blijven zitten (Graaf, 2009).

Samengevat

Onderstaand figuur1 geeft een samenvatting van de literatuur en is daarmee tevens antwoord op de vraag welke zachte en harde gegevens van invloed zijn op schoolsucces volgens de literatuur.

	Harde gegevens	Zachte gegevens
Leerling niveau	Behaald niveau begrijpend lezen	Achtergrondkenmerken
	Behaald niveau inzichtelijk rekenen	Leeftijd
	vaardigheidsgroei	Sociaal emotionele competentie
	Achterblijvende prestaties groep 8	Metacognitieve vaardigheden
	Cognitieve capaciteiten	Motivatatie (plus afname op VO)
		Nadruk op competentie
schoolniveau		Onderwijskwaliteit
		Ondersteuning overgang po-vo
		Inrichting onderbouw
		Samenstelling klas
		Richten op competentie
		Hoge verwachtingen leraren
invloed ouders	opleidingsniveau	Hoge verwachtingen ouders
		Positief zelfbeeld, vertrouwen
		Thuisituatie

Figuur 1: samenvatting theoretisch kader

Conclusie vanuit de theorie

Samengevat kunnen we stellen dat scores op de toets begrijpend lezen aan het einde van de basisschool het belangrijkste onderscheid maken. De vaardigheidsgroei is hierin belangrijker dan de eindscore. Inzichtelijk rekenen is een tweede, maar minder invloedrijke factor op schoolsucces.

Achtergrondkenmerken, motivationele en sociaal-emotionele kenmerken in groep acht bleken niet of nauwelijks additioneel relevant. Met name het cognitief functioneren van leerlingen in groep acht is een belangrijke indicator voor de schoolloopbaan. Hierbij dient wel rekening gehouden te worden met het feit dat deze leerprestaties op hun beurt het resultaat zijn van een diversiteit aan leerlingfactoren waaronder intelligentie, motivatie en sociaal-emotionele factoren en van de ondersteuning die leerlingen gekregen hebben op school en thuis.

Voor de onderwijspraktijk kunnen we concluderen dat aandacht voor de kerndomeinen begrijpend lezen en rekenen in het basisonderwijs van groot belang is voor de verdere schoolloopbaan van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Een andere aanbeveling voor de onderwijspraktijk is dat het stimuleren van competentiemotivatatie bij leerlingen bij kan dragen aan een gunstige schoolloopbaan. Ondersteuning van zowel po als vo kan positief bijdragen aan de overstap evenals de inrichting van de onderbouw in het vo.

Praktijkonderzoek

Na een korte verkenning van de literatuur, wordt verder ingegaan op de huidige situatie van alle 263 leerlingen in de huidige klas 2GT⁶ en 2H⁷ van Carmel College Salland ten opzichte van hun plaatsing. Opvallend is dat veel gegevens uit het LVS⁸-systeem ontbreken. Zo ontbreken bijvoorbeeld van 85 leerlingen de score begrijpend lezen M8⁹. Saillant detail is dat een kwart van deze leerlingen doorgestroomd is naar een lager niveau.

Met de gegevens de leerlingen klas 2 wordt nader ingegaan op onderzoeksvraag 2,3 en 8, te weten

- In hoeverre wijkt de oorspronkelijke plaatsing van de op- en afstromers af van de richtlijnen met betrekking tot de harde gegevens?
- In hoeverre zouden richtlijnen gebaseerd op vaardigheidsgroei over de laatste twee jaren heen een betere voorspelling opgeleverd hebben?
- Welke relatie is er tussen het wijzigen van het advies en de afstroom?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is van alle leerlingen in klas 2 in een SPSS¹⁰-bestand informatie verzameld over het instroomniveau en doorstroomniveau, het advies van de basisschool, en de scores op alle gemaakte cito-toetsen voor begrijpend lezen, inzichtelijk rekenen en spelling vanaf groep 6. Ook zijn zgn. zachte gegevens ingevoerd voor zover bekend. Om privacy te kunnen waarborgen is gewerkt met leerlingnummers, deze zijn in de analyses niet traceerbaar. Met het gevulde bestand zijn voor de verschillende vragen standaarddeviaties berekend, regressieanalyses uitgevoerd en de betrouwbaarheidsinterval berekend.

In de bijlage wordt uitgebreid verslag gedaan van de genoemde onderzoeksresultaten. Deze worden samengevat in onderstaande paragraaf.

Samenvatting praktijkonderzoek plaatsing

Voor het onderzoek plaatsing is gebruik gemaakt van destijds gepubliceerde richtlijnen voor plaatsing binnen het Carmel College Salland. Deze richtlijnen zijn gemaakt ter ondersteuning van de leerkracht basisonderwijs op het moment dat de verschuiving van de formele verantwoordelijkheid voor plaatsing plaatsvond. In de richtlijnen gaat men uit van scores op het leerlingvolgsysteem op de onderdelen begrijpend lezen, inzichtelijk rekenen, technisch lezen en spelling. In de analyses is uitgegaan van de scores op begrijpend lezen, rekenen en spelling. Opvallend is dat relatief gezien bij de afstromers gegevens vaak onvolledig zijn. Het percentage ontbrekende gegevens van leerlingen die bevorderd worden naar de hoogste variant van de gemengde brugklas is de helft van het percentage ontbrekende gegevens van leerlingen die naar de laagste variant van de gemengde brugklas gaan danwel doorstromen naar een lager niveau.

Voor een aantal leerlingen wijkt de oorspronkelijke plaatsing af van de richtlijnen. Als er een striktere hantering van de richtlijnen gehanteerd zou worden, zouden er minder leerlingen afstromen. Echter het gevolg zou ook zien dat er een aanzienlijk deel van de leerlingen onder hun niveau geplaatst zou worden in de brugklas. Veel van de leerlingen kunnen volgens de huidige richtlijnen helemaal niet eenduidig geplaatst worden. Het gaat dan vooral om leerlingen met grote verschillen tussen hun niveau op het domein van begrijpend lezen en rekenen.

⁶ Gemengd Theoretische leerweg = volledige theoretische leerweg plus een beroepscomponent

⁷ Havo

⁸ Leerlingvolgsysteem

⁹ Toets afgenomen midden in het leerjaar groep 8

¹⁰ Statistisch computerprogramma

Daarnaast kan worden geconcludeerd dat meer richtlijnen geven, niet altijd leidt tot het kunnen plaatsen van meer leerlingen. Soms is op minder domeinen letten juist beter. Een advies richting het Carmel College Salland en voor de adviesgesprekken binnen het PO zou zijn om meer gelaagdheid aan te geven. Bijvoorbeeld kijk eerst naar begrijpend lezen en rekenen. Is er dan nog twijfel over plaatsing kijk dan naar spelling (en eventueel technisch lezen).

Naast dat er op individueel is gekeken naar plaatsing op niveau, is er op groepsniveau gekeken naar vaardigheidsscores. Met groepen doelen we hier op het type brugklas (gt, h/gt, ha) Het is allereerst belangrijk te noemen dat de standaardvariaties groot zijn: de verschillen tussen individuen binnen 1 groep zijn groot en fluctueren over het algemeen meer dan de verschillen tussen groepen. Wanneer we kijken naar de gemiddeldes van de groepen voor BL en rekenen, dan lopen die inderdaad op als het niveau hoger is. We hebben specifiek gekeken naar de h/gt klas. Het deel dat daar doorstroomt naar 2gt heeft gemiddeld een lagere score dan het deel dat doorstroomt naar 2h voor begrijpend lezen. Voor rekenen en spelling is dit niet het geval. Wanneer we in zijn algemeenheid naar afstromers kijken dan scoren die opnieuw voor begrijpend lezen lager dan hun verwante medeleerlingen.

Vaardigheidsgroei

De analyses laten zien dat kijken naar gemiddelde groei die plaatsvindt bij begrijpend lezen, een goede variabele is om mee te nemen bij plaatsing. Het gaat er bij deze variabele om dat er gekeken wordt of leerlingen steeds beter gaan scoren ten opzichte van hun didactische leeftijd. Dit blijkt ook in de praktijk een goede voorspeller voor schoolsucces. Daarvoor is nodig dat gekeken wordt naar de ontwikkeling in het lvs vanaf groep 6.

Advieswijzigingen

Nadat plaatsing heeft plaatsgevonden, volgt de uitslag van de eindtoets. Landelijke afspraak is dat leerlingen die hoger scoren op de toets dan de plaatsing rechtvaardigt een verzoek tot heroverweging van het advies mogen indienen. Deze heroverwegingen houden in de praktijk in dat leerlingen op een hoger niveau dan het oorspronkelijke advies geplaatst worden. Er zijn uit dit onderzoek geen aanwijzingen gevonden dat wijzigen van het advies tot meer afstromers leidt.

Voor triangulatie is over enkele leerlingen een telefonisch interview afgenomen bij de voormalig leerkracht groep 8. Hieruit werd duidelijk dat het geen verrassing bleek dat de betreffende leerling was afgestroomd, ondanks het gegeven positieve advies voor de leerweg. Motivationale aspecten en ondersteuning binnen het gezin bleken hierin van doorslaggevende aard te zijn.

Opmerkingen tijdens de Septemberbijeenkomst

Tijdens de Septemberbijeenkomst is dit onderzoek gepresenteerd aan geïnteresseerde aanwezigen vanuit het PO en VO binnen de SOK en de KPZ¹¹. Tijdens deze bijeenkomst bleek dat PO-scholen de belangrijke status van begrijpend lezen (h)erkenden, maar vaardigheidsgroei niet altijd meegewogen wordt. Daarnaast werd duidelijk dat ouders niet altijd op de hoogte zijn van wie het verwijsadvies samenstelt. Communicatie over de zorgvuldigheid van het advies zou wellicht beter bekendgemaakt

¹¹ Katholieke Pabo Zwolle

kunnen worden bij ouders. CCS geeft aan dat zij altijd open staat om mee te denken of te sparren over individuele adviesdossiers.

Op het systematisch(er) verzamelen van gegevens tijdens de warme overdracht werd positief gereageerd, met de kanttekening dat door het tijdstip van deze overdracht een deel van de leerkrachten niet alle informatie door wil geven omdat een leerling nog geen schoolkeuze heeft gemaakt.

Aanbevelingspunt voor Carmel College Salland is het dubbel advies weer te accepteren. Daarnaast is het dringende advies aandacht te besteden aan de H/GT-klas. Deze is anders ingericht dan bij andere scholen en leidt daarmee tot verwarring en shopgedrag bij ouders.

Overall conclusies en aanbevelingen

Scores op de toets begrijpend lezen aan het einde van de basisschool vormen het belangrijkste onderscheid voor schoolsucces. De vaardigheidsgroei is hierin belangrijker dan de eindscore. Daarvoor is het belangrijk volledige gegevens vanaf groep 6 te betrekken bij het advies en deze ook aan te leveren aan het VO. Achtergrondkenmerken, motivationele en sociaal-emotionele kenmerken in groep acht bleken niet of nauwelijks additioneel relevant voor schoolsucces.

Naast het tijdstip van de warme overdracht, is vooral de inrichting van en communicatie over de H/GT-klas een aandachtspunt.

Voor KPZ geldt dat zij studenten meer bewust kunnen maken welke gegevens te gebruiken zijn voor het advies in groep 8 richting VO.

Geciteerde werken

Boekaerts, M. P. (2010). *Leren en instructie (5e druk)*. Assen: van Gorcum.

Boone, S., & Houtte, M. (2013). Why are teacher recommendations at the transition from primary to secondary education socially biased? A mixed-method research. *British Journal of Sociology of Education*, 20-38.

Deci, E., & Ryan, R. (2000). *The Oxford Handbook of Human Motivation*. New York: Oxford University Press.

Domina, T. (2014). The Link Between Middle School Mathematics Course Placement and Achievement. *Child Development*.

Ed Smeets, J. v. (2014). *handreiking bij het opstellen van het basisschooladvies*. Nijmegen: PO-raad, ITS .

Feron, E., Schils, T., & Ter Weel, B. (2015). *Does the teacher beat the test? The additional value of teacher assessment in predicting student ability*. Den Haag: Centraal Planbureau.

Graaf, R. K. (2009). Zittenblijven of afstromen? De relatie tussen sociaal milieu en keuzes in het voortgezet onderwijs voor drie cohorten leerlingen. *Mens & Maatschappij*, 5-28.

Hattie, J. A. (2009). *Visible learning: A synthesis of 800+ meta-analyses on achievement*. . Abingdon: Routledge.

- Heist, M. v. (2011). *Onder de norm... en geslaagd!* Fontys Masterscriptie.
- Kennisrotonde. (2017). *Welke factoren beïnvloeden het schoolloopbaansucces in het voortgezet onderwijs van leerlingen met gedragsproblemen en/of psychiatrische problemen die uitstromen uit het speciaal (basis)onderwijs?* Den Haag: <https://www.nro.nl/kennisrotondevragenopenerij/schooladvies/>.
- Korpershoek, H. C.-C. (2016). *Overgangen en aansluitingen in het onderwijs. Deelrapportage 1: reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mboovergang*. Groningen: GION onderwijs/onderzoek, Rijksuniversiteit Groningen.
- Korthals, R. (2016). Tracking in het voortgezet onderwijs. *MESO*, 30-31.
- Lenhard, W., & Schröppel, D. (2014). Prediction of academic performance prior to intersections within a multi-tiered school system. *Educational Research and Evaluation*, 454-468 .
- Poncelet, P., & Associate, M. (2004). Restructuring Schools in Cleveland for the Social, Emotional, and Intellectual Development of Early Adolescents. *Journal of Education Students Placed At Risk*, 81-96.
- Rodrigues, R. (2018). Onderzoek naar leerkrachtersvaringen. Opstellen van een Schooladvies. *Jeugd in School en Wereld*, 32-35.
- Rooijen, v. M.-C. (2016). *Overgang en aansluitingen in het onderwijs. Deelrapportage 2: empirische studie naar decognitieve en niet-cognitieve ontwikkeling van leerlingen rondom de po-vo overgang*. Groningen: GION Onderwijs/ Onderzoek; Rijksuniversiteit Groningen.
- Susan Arkema, A. M. (2017). *POVO-onderzoek Doorstroom leerlingen van basisonderwijs in voortgezet onderwijs Een kwalitatieve verdieping*. Enschede: Bonhoeffer College.
- Timmermans, A., Kuyper, H., & Werf, G. v. (2013). *Schooladviezen en onderwijsloopbanen. Voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en overadvisering*. Groningen: GION/RUG.

Bijlage 1: onderzoek leerlingen klas 2

Opstroomende en afstroomende leerlingen en hun plaatsing op basis van niveaus

In alle onderstaande analyses is uitgegaan van de niveaus van begrijpend lezen, rekenen en spelling

Hoeveel van de huidige vmbo gt- en havo-tweedeklassers zijn in het eerste jaar op- of afgestroomd?

In tabel 1 is in de kolom 'aantal klas 1' gegeven hoeveel leerlingen in de brugklas per niveau zijn opgestroomd, afgestroomd of bv. naar 2 gt of 2 havo. Vervolgens staat in 'aantal klas 2' gegeven waar de leerlingen in 2 gt of 2 havo vandaan komen. Zo zijn er 6 leerlingen opgestroomd vanuit een vmbo kader brugklas naar 2 vmbo gt.

Leerlingen die in een gt/h brugklas hebben gezeten, hebben in principe in groep 8 allemaal een havo advies gehad. Deze leerlingen stromen daarna door naar havo 2 (hoogst gemengde brugklas) of vmbo-gt 2 (laagst gemengde brugklas). Het Carmel College Salland definieert dit laatste ook als afstroom. Leerlingen die in de brugklas in h/a zitten en doorstromen naar havo 2 definieert het CCS als 'bevorderd naar hetzelfde niveau'.

Richting		aantal klas 1	aantal klas 2
vmbo kader	opstroom	6	
vmbo gt	afstroom	0	16
	laagste gemengde brugklas		37
	bevorderd naar 2 zelfde niveau	87	87
	hoogste gemengde brugklas		0
	opstroom	3	6
gt/h 1 (kolom aantal klas 1) en klas 2 h2 (kolom aantal klas 2)	afstroom		0
	laagste gemengde brugklas	37	0
	bevorderd naar 2 zelfde niveau		73
	hoogste gemengde brugklas	36	36
	opstroom		3
h/a	afstroom	16	
	bevorderd naar 2 zelfde niveau	73	

Tabel 1

In tabel 1 is te zien dat er in totaal 9 leerlingen in klas 2 zitten die zijn opgestroomd en 53 leerlingen die zijn afgestroomd, waarvan het merendeel uit een gt/h brugklas kwam. In totaal zijn er 196 leerlingen bevorderd naar hetzelfde niveau. Van de leerlingen in 2 gt en 2 h is dus 3,5% opgestroomd en 20,5% afgestroomd, bestaande uit 14,3% door afstromen naar laagste van gemengde brugklas en de rest door 'harde' afstroom.

Plaatsing van leerlingen

Plaatsing volgens de tabellen

In de richtlijnen van het Carmel College Salland wordt met behulp van tabellen aangegeven met daarin niveau aanduidingen waarop plaatsing dient te geschieden. Dit zijn de meest eenvoudige gevallen. Wanneer we dit toepassen op het databestand dan kunnen we slechts 38 leerlingen plaatsen, zie tabel 1.

		plaatsing_tabel					
		VMBO bb	VMBO kb	VMBO gt	Havo	VWO	Totaal
klas	praktijkonderwijs	0	0	0	0	0	0
	vmbo basis	0	0	0	0	0	0
	vmbo kader	0	0	0	0	0	0
	vmbo gemend / theoretisch	12	9	2	0	1	24
	h/gt	3	3	2	1	0	9
	h/a	1	0	2	2	0	5
	ga+	0	0	0	0	0	0
totaal		16	12	6	3	1	38

Tabel 1

Opvallend bij deze tabel is al direct dat er 1 leerling (groen) veel lager geplaatst is dan plaatsing volgens zijn M8 scores zou zijn. Uit de gegevens van het Carmel College Salland blijkt dat dit bewust gebeurd is op basis van zachte gegevens aangeleverd vanuit de basisschool. Er blijken ook 11 leerlingen (blauw) hoger geplaatst dan op basis van de richtlijnen van het CCS zou dienen te gebeuren. Interessant is om nu te kijken of dit ook de leerlingen zijn, die zijn opgestroomd of afgestroomd. In tabel xxx is te zien dat van deze 11 leerlingen 4 leerlingen zijn afgestroomd, de overige 7 leerlingen zijn doorgestroomd op het niveau waarop ze geplaatst zijn.

		VMBO bb	VMBO kb	VMBO gt	Havo	VWO
		Count	Count	Count	Count	Count
vmbo gemend / theoretisch	afstroom					
	0	12	9	2		1
	opstroom	0	0	0	0	0

h/gt	laagste niveau	1	1	1	0	0
	hoogste niveau	2	2	1	1	0
h/a	afstroom	0	0	1	0	0
	0	1	0	1	2	0
	opstroom	0	0	0	0	0

Tabel 2

Een plaatsing op basis van enkel harde gegevens zoals in bovenstaande tabel, zou een afstroom van 5% (2 van de 38) en een opstroom van 18% (7 van de 38) hebben opgeleverd. Daarbij dient te worden opgemerkt dat het maar de vraag is of de leerlingen ook daadwerkelijk zouden zijn opgestroomd als ze een niveau lager geplaatst zouden zijn in de brugklas.

Kortom een plaatsing zoals de richtlijnen van de tabellen zou 4 leerlingen niet hebben laten afstromen, maar het zou ook gemaakt hebben dat 7 leerlingen op een te laag niveau zouden hebben gezeten.

Plaatsing volgens verdere richtlijnen: alleen begrijpend lezen en rekenen

Het overgrote deel van de leerlingen kan niet geplaatst worden op basis van de tabellen. In de richtlijnen van het Carmel College Salland staat bij de richtlijnen voor VWO en HAVO dat de eisen voor begrijpend lezen en rekenen leidend zijn, als leerlingen niet op alle domeinen aan de eisen voldoen. Dit staat niet bij de richtlijnen voor het VMBO.

In de volgende analyse hebben we de leerlingen geplaatst op basis van de richtlijnen van enkel rekenen en begrijpend lezen. Nu kunnen 74 leerlingen geplaatst worden.

		VMBO bb	VMBO kb	VMBO gt	Havo	VWO	totaal
vmbo kader	afstroom						
	0						
	opstroom	0	1	0	0	0	1
vmbo gemend / theoretisch	afstroom						
	0	18	14	6		1	39
	opstroom	1	0	0	0	0	1
h/gt	laagste niveau	1	2	2	0	0	5
	hoogste niveau	1	9	2	1	0	13
h/a	afstroom	0	1	1	1	0	3
	0	0	5	2	4	1	12

opstroom	0	0	0	0	0	0
	21	32	13	6	2	74

Tabel 3

Er blijken bij plaatsing volgens deze richtlijnen 26 leerlingen (blauw) hoger geplaatst dan op basis van de richtlijnen van het Carmel College Salland zou dienen te gebeuren. Van deze leerlingen zijn 7 leerlingen afgestroomd, de overige 19 leerlingen zijn doorgestroomd op het niveau waarop ze geplaatst zijn.

Plaatsing volgens deze richtlijnen zou een afstroom van 3% (2 van de 74) en een opstroom van 27% (20 van de 74) hebben opgeleverd, mits opnieuw de leerlingen ook daadwerkelijk zouden zijn opgestroomd als ze op een niveau lager gestart waren.

We kunnen concluderen dat door van 3 naar 2 variabelen te gaan, meer leerlingen te plaatsen zijn. Echter hoewel het afstroompercentage vergelijkbaar is, neemt het opstroompercentage toe. Het daadwerkelijke afstroompercentage van deze 74 leerlingen is 11% en het daadwerkelijke opstroompercentage van deze leerlingen is 3%. Dit lijkt erop te duiden dat als er een strikte hantering van de richtlijnen gehanteerd zou worden, de afstroom zou verminderen, maar fors meer leerlingen in de brugklas op een te laag niveau starten.

Plaatsing volgens verdere richtlijnen: groei en verdere keuzes

Nog altijd is een groot deel van de leerlingen niet geplaatst. De enige richtlijn van het Carmel College die we nog niet hebben gebruikt, is de richtlijn om naar het niveau van de voorgaande leerjaren te kijken. We plaatsen de leerlingen nu op basis van begrijpend lezen, rekenen en hun groei in beide vakken. De richtlijn van het Carmel College luidt dat als een leerling op één van beide vakken een niveau lager scoort, dat dan in de voorgaande jaren wel hoger gescoord moet zijn. Dit betekent dat de groei van 7 naar 8 een negatieve moet zijn (leerlingen doen het E7 beter). Als we nu leerlingen volgens deze richtlijnen zouden gaan plaatsen, dan blijven er nog meer 52 plaatsingen over. Het toevoegen van deze richtlijn helpt dus niet om meer leerlingen geplaatst te krijgen.

Plaatsing volgens verdere richtlijnen: verdere keuzes

Het blijkt dat het plaatsen van leerlingen waarbij begrijpend lezen en rekenen ver uit elkaar liggen een probleem is. Op basis van de aanwezige gegevens voor een aantal leerlingen gekeken wat de moeilijkheden daarbij zijn:

- Hoe om te gaan met meer dan 1 niveauverschil tussen begrijpend lezen en rekenen? De keuze die daarbij is gemaakt is om te kijken of in de voorgaande jaren één van beiden een niveau hoger of een niveau lager lag. Was dat het geval, dan is dus keus gemaakt om er tussen in te gaan zitten. Was dat niet het geval dan is er gekozen voor het laagste niveau.
- Hoe om te gaan met alle 3 een ander niveau, waarbij het verschil tussen rekenen en begrijpend lezen slechts 1 niveau is? De keuze is gemaakt om afhankelijk van het niveau voor spelling te kiezen voor het hoogste/laagste niveau en daarbij is tevens gekeken naar scores van voorgaande jaren. Echter soms sprak dat elkaar juist weer tegen.

In tabel 4 zijn de aantallen leerlingen te zien, die in elke combinatie van niveaus begrijpend lezen en rekenen voorkomen. Het gaat hierbij dus slechts om 2 van de 4 variabelen die het Carmel College in de richtlijnen noemt.

Klas	niveau begrijpend lezen		niv_M8_rek				
			1 Count	2 Count	3 Count	4 Count	5 Count
vmbo kader vmbo gemend / theoretisch	opstroom	3				1	1
		1	1			2	
	2 zelfde niveau	2			3	2	1
		3		2	6	4	4
		4			2	8	3
		5		2	3	6	9
	opstroom	1				1	
		5				1	
h/gt	laagste gemengde brugklas	1			1		
		2			2		
		3	1	2	2		1
		4		4	2		1
		5		1	2		
	hoogste gemengde brugklas	1		2	4	1	
		2		1	2	1	
		3	1	1	2		
		4	1		5	4	1
		5		1	1		
h/a	afstroom	1		2		1	
		2		1			
		3		1	1		
		4		1	1		
		5		1			
	bevorderd naar 2 zelfde niveau	1	1	4	4	2	
		2	8	4	3	2	
		3	5	6	2	1	
		4	4	1	3	1	
		5	1	2	1		

Tabel 4

Onderzoeksvraag

1. In hoeverre wijkt de oorspronkelijke plaatsing van de op- en afstromers af van de richtlijnen met betrekking tot de harde gegevens?

In dit gedeelte zijn we ingegaan op de vraag in hoeverre de oorspronkelijke plaatsing afwijkt van de richtlijn. Allereerst kunnen we constateren dat een groot gedeelte niet op basis van de richtlijnen geplaatst kan worden. Dit komt deels omdat er gegevens missen en deels omdat de richtlijnen niet omvattend zijn. Dit laatste speelt vooral als de scores voor de verschillende domeinen flink uiteen lopen.

Wanneer we plaatsing van leerlingen volgens de richtlijn vergelijken met de oorspronkelijke plaatsing, dan valt op dat er afwijkingen zijn. Deze afwijkingen zorgen voor deel voor de afstromers en het afstroompercentage zou verlaagd kunnen worden als de richtlijn strikter gehanteerd wordt. Echter een negatief gevolg is dat er flink wat leerlingen onder hun niveau geplaatst worden.

Opstroomende en afstroomende leerlingen en hun plaatsing op basis van scores (DLE)

In het voorgaande gedeelte zijn leerlingen geplaatst volgens de richtlijnen van het Carmel College Salland, die gebaseerd zijn op de grove indeling in niveaus (1 t/m 5). Deze grove niveau-indeling is echter afgeleid uit de veel fijnmaziger DLE scores die leerlingen op de domeinen halen. Zo zou het kunnen voorkomen dat een leerling qua DLE net boven de grens tussen niveau 1 en 2 van begrijpend lezen zit (en dus niveau 1 heeft) en net onder de grens tussen niveau 2 en 3 van rekenen (en dus niveau 3 heeft). Het lijkt dan dat de leerling heel verschillend scoort op begrijpend lezen en rekenen, maar in wezen is het eigenlijk net boven niveau 2 en net onder niveau 2.

In dit gedeelte zullen we daarom nagaan of we op basis van de veel fijnmaziger DLE scores iets over de op- en afstromers kunnen zeggen.

Wat scoorden de leerlingen op de verschillende niveaus op begrijpend lezen, rekenen en spelling?

In tabel 5 is gegeven hoe leerlingen scoorden op de midden 8 toets voor begrijpend lezen, rekenen/wiskunde en spelling. Dit zijn de 3 van de 4 hoofddomeinen die het Carmel College Salland in haar richtlijnen voor plaatsing noemt. De didactische leeftijd (DL) is hierbij afgetrokken van de didactische leeftijd equivalent (DLE). Dit betekent dat een negatief getal inhoudt dat de leerlingen gemiddeld achterlopen op waar ze volgens het door hun gevolgde aantal maanden onderwijs zouden moeten zijn en visa versa.

		verschil (DLE – DL) begrijpend lezen midden 8		verschil (DLE – DL) rekenen/wiskunde midden 8		verschil (DLE – DL) spelling midden 8	
		Gem (std) [95% CI]	N (uit groep van) % dat mist	Gem (std) [95% CI]	N (uit groep van) % dat mist	Gem (std) [95% CI]	N (uit groep van) % dat mist
vmbo basis	opstroom	0,50 (0,71) [0,00 ; 1,00]	2 (6) 67 %	-10,50 (2,12)	2 (6) 67%	0,71 (3,56)	4 (6) 33%
vmbo gemen d / zelfde niveau	bevorderd naar 2 niveau	-7,19 (8,52) [-9,58 ; -5,02]	59 (87) 32%	-5,10 (6,09)	58 (87) 33%	-,68 (1,76)	74 (87) 15%

theoretisch	opstroom	-6,00 (21,21) [-21 ; 9]	2 (3) 33%	-5,00 (0,00)	2 (3) 33%	-2,72 (1,70)	3 (3) 0%
h/gt	laagste	-4,59 (6,40)	27 (37)	0,95 (5,19)	19 (37)	,73 (1,39)	27 (37)
	gemengde brugklas	[-7,05 ; -2,04]	27%		49%		27%
	hoogste	-1,39 (7,15)	31 (36)	0,18 (4,14)	26 (36)	-.45 (1,33)	31 (36)
	gemengde brugklas	[-3,85 ; 1,13]	14%		27%		14%
h/a	afstroom	-2,10 (13,03) [-11,62 ; 4,62]	10 (16) 38%	3,00 (3,91)	9 (16) 44%	-1,19 (2,13)	12 (16) 25%
	bevorderd naar 2 zelfde niveau	0,95 (6,75) [-0,70 ; 2,59]	59 (73) 19%	3,82 (4,36)	57 (73) 22%	-0,55 (2,10)	66 (73) 10%

Tabel 5

Ontbrekende gegevens

Wanneer we naar het percentage ontbrekende gegevens kijken, dan valt op dat er relatief vaak hoge percentages staan bij de groepen die afstromen. Zo is het percentage ontbrekende gegevens van de leerlingen die naar de hoogste gemengde brugklas gaan telkens ongeveer de helft van het percentage leerlingen die naar de laagste gemengde brugklas gaan. Hetzelfde geldt voor het verschil bij h/a tussen bevorderd naar hetzelfde niveau en afstroom.

De gegevens bij spelling lijken het meest volledig. Echter komt een bepaalde combinatie van scores op spelling over de groepen heen relatief vaak voor. Dit maakt dat we twijfelen over de juistheid van een deel van de gegevens van spelling.

Verskil in gemiddelden over de niveaus heen

Wanneer we allereerst naar de standaardvariates kijken, dan valt op hoe groot de standaardvariates zijn. Dit betekent dat de verschillen tussen de individuen binnen 1 groep zeer groot zijn. Wanneer we naar de waarden van de standaarddeviaties kijken dan kunnen we concluderen dat die groter zijn, dan de verschillen tussen twee opeenvolgende groepen en zeer regelmatig zelfs groter dan het maximale verschil tussen groepen. Dit wil zeggen dat de verschillen tussen individuen binnen een groep, over het algemeen meer fluctueren dan de verschillen tussen de groepen. Om dit te illustreren hebben we voor begrijpend lezen de minimale en maximale score weergegeven in tabel 6.

		verschil begrijpend lezen midden 8		min	max
		Gem (std) [95% CI]	N (uit groep van)		
vmbo basis	opstroom	0,50 (0,71) [0,00 ; 1,00]	2 (6)	0	1
vmbo gemen d /	bevorderd naar 2 zelfde niveau	-7,19 (8,52) [-9,58 ; -5,02]	59 (87)	-22	9

theoretisch	opstroom	-6,00 (21,21) [-21 ; 9]	2 (3)	-21	9
h/gt	laagste gemengde brugklas	-4,59 (6,40) [-7,05 ; -2,04]	27 (37)	-16	8
	hoogste gemengde brugklas	-1,39 (7,15) [-3,85 ; 1,13]	31 (36)	-17	8
h/a	afstroom	-2,10 (13,03) [-11,62 ; 4,62]	10 (16)	-34	10
	bevorderd naar 2 zelfde niveau	0,95 (6,75) [-0,70 ; 2,59]	59 (73)	-22	10

Tabel 6

Kijkend naar de minimale score en de maximale score dan zijn die gelijk voor de opstroomers en diegenen die bevorderd zijn naar hetzelfde niveau binnen VMBO gt en die gelijkheid is er ook bij de laagste en hoogste klas voor h/gt.

Dat de variatie binnen groepen groter is dan de variatie in de verschillen tussen de groepen moeten we in het achterhoofd houden bij alle verdere analyses van de gemiddelden van de groepen, die we nu zullen beschrijven.

Begrijpend lezen

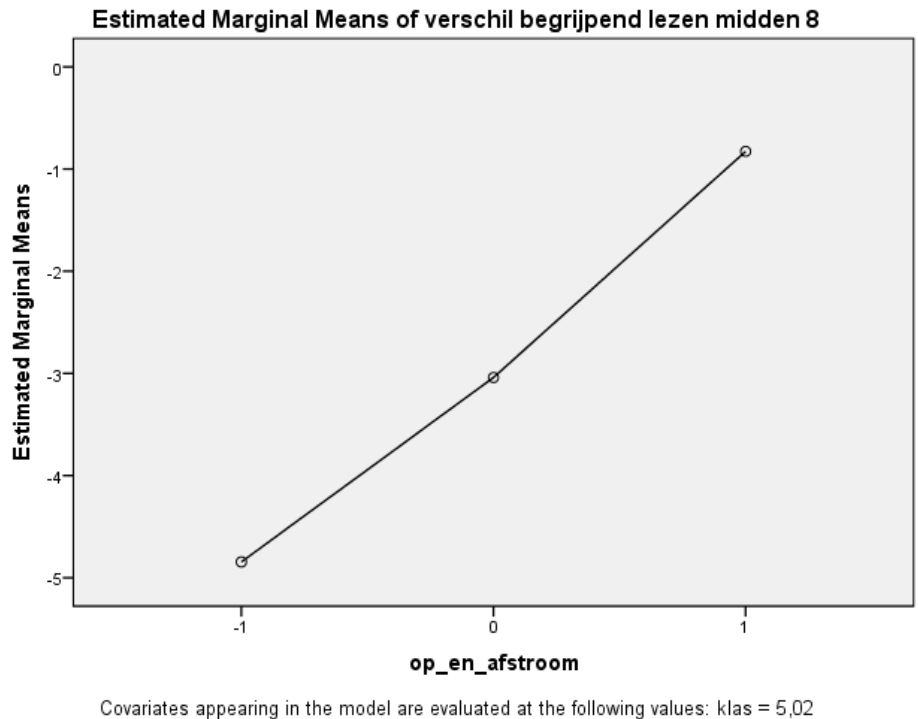
Kijken we naar de gemiddelde van begrijpend lezen kijken dan valt op dat als we opstroom van VMBO kader buiten beschouwing laten het gemiddelde steeds hoger wordt naarmate het niveau brugklas hoger wordt.

We kunnen de volgende regressievergelijking opstellen, $F(2,187) = 16,24$, $p < 0,01$, waarbij beide variabelen (klas, dat is het type brugklas waar de leerling inzit; overgang, dat is of de leerling op- of afstroomt) significant zijn:

$$\text{Score M8_begrijpend lezen} = -22,47 + 3,90 \cdot \text{klas} + 1,77 \cdot \text{overgang}$$

Het model verklaart 14,8 % van de variatie in de score.

Voor beide coëfficiënten geldt dat het 95% betrouwbaarheidsinterval positief is. Daaruit kunnen we concluderen dat het inderdaad zo is dat hoe hoger het niveau van de brugklas, hoe hoger de score op Begrijpend Lezen was en dat het zo is dat afstroom een lagere score betekent en opstroom een hogere. In figuur 2 is grafisch weergegeven wat de gemiddelde score is voor op- en afstroom als we corrigeren voor het type brugklas waar de leerling inzit:

Figuur 2 Score op BL voor opstroom (1), afstroom (-1) en bevorderd naar hetzelfde niveau (0).

We kunnen kortom concluderen dat leerlingen die afstromen op de basisschool al gemiddeld een lagere score hadden dan leerlingen die binnen hetzelfde niveau bevorderd worden en dat leerlingen die opstroom gemiddeld een hogere score hadden dan leerlingen op hetzelfde niveau.

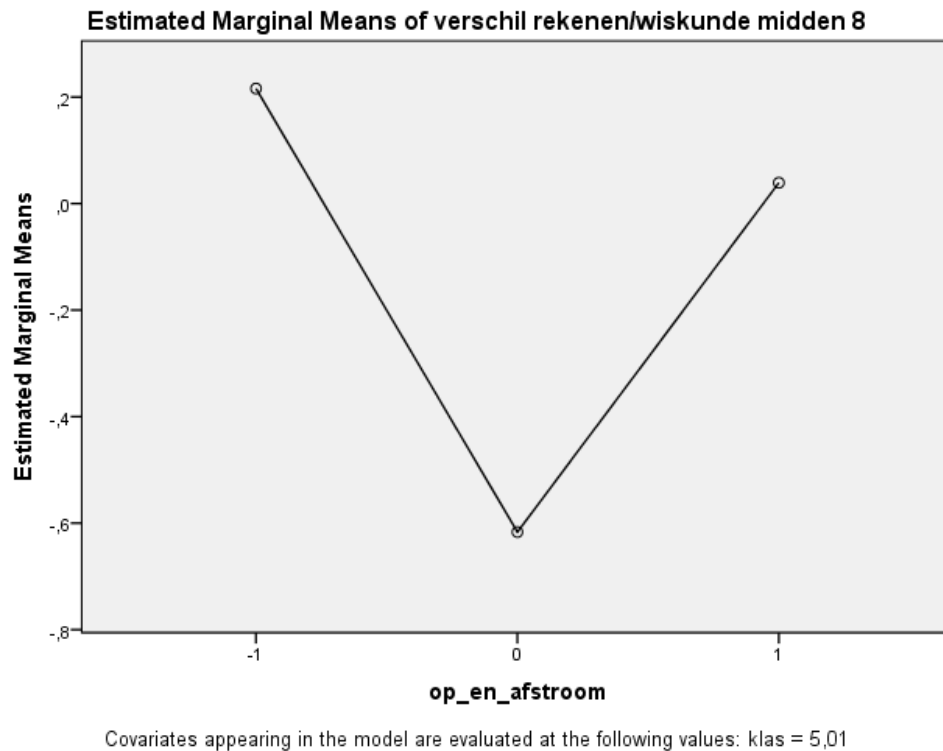
Rekenen

We hebben dezelfde analyses herhaald voor rekenen. Het plaatje ziet er nu anders uit. We kunnen ook nu een regressievergelijking opstellen $F(2,171) = 52,00$, $p < 0,01$, nu is echter de variabele overgang niet langer significant.

$$\text{Score rekenen_M8} = -22,59 + 4,44 \cdot \text{klas} + 0,04 \cdot \text{overgang}$$

Het model verklaart 37,8 % van de variatie in de score.

Alleen voor klas 2 geldt dat het 95% betrouwbaarheidsinterval positief is. Daaruit kunnen we concluderen dat het inderdaad zo is dat hoe hoger het niveau van de brugklas, hoe hoger de score op rekenen was en dat het zo is dat afstroom een lagere score betekent en opstroom een hogere. Het 95% betrouwbaarheidsinterval van overgang loopt van -1 tot 1. Hierover valt dus weinig te concluderen. In figuur 3 is grafisch weergegeven wat de gemiddelde score is voor op- en afstroom als we corrigeren voor het type brugklas waar de leerling inzet. Opvallend is dat de afstroom leerlingen het hoogst van de drie groepen scoren.

Figuur 3

Spelling

Zoals eerder aangegeven vertrouwen we minder op onze gegevens van spelling. Het blijkt dat wanneer we de analyses herhalen voor spelling, we geen significant model vinden. We kunnen dus geen relatie beschrijven tussen de score op spelling op basis van de variabelen klas en overgang.

Conclusie

Wanneer we enkel kijken naar de scores van M8 (datgene waarop de richtlijnen van het Carmel College Salland zich vooral richten) dan valt op dat vooral begrijpend lezen scores informatief zijn. Daarbij scoren leerlingen die afstromen gemiddeld lager en leerlingen die opstromen gemiddeld hoger dan leerlingen die doorstromen op hetzelfde niveau. Daarbij dient in herinnering gehouden te worden dat de individuele verschillen binnen groepen groter is dan de verschillen tussen de groepen onderling. Het percentage variantie dat verklaart kan worden met de gevonden modellen is 14,8% voor begrijpend lezen en 37,8% voor rekenen. Vooral begrijpend lezen is laag. In de theorie is gevonden dat vooral naar groei gekeken dient te worden. Wellicht dat door groei mee te nemen een groter deel van de variantie verklaard wordt.

Opstroomende en afstroomende leerlingen en hun plaatsing op basis van scores (DLE), rekening houdend met groei

In tabel 7 is de gemiddelde groei gegeven van de groepen 6 t/m 8.

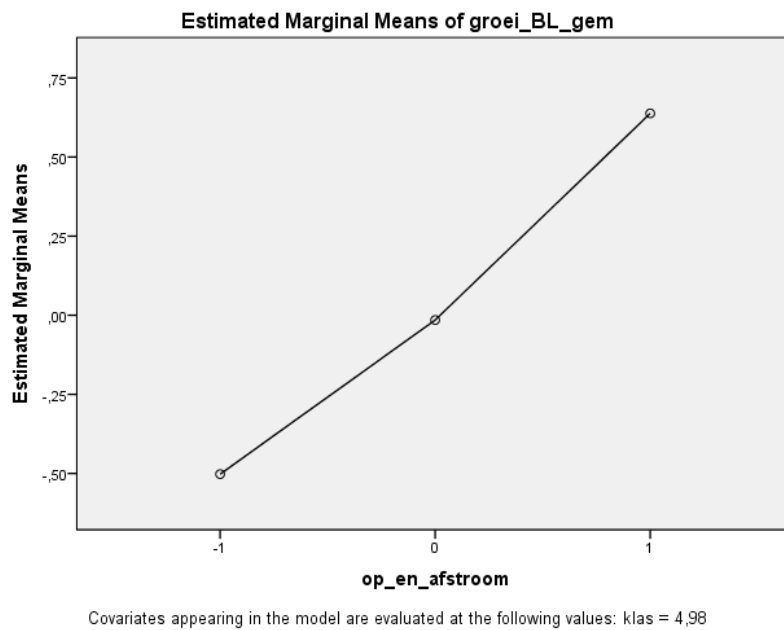
		groei begrijpend lezen		groei rekenen/wiskunde		groei spelling	
		Gem (std) [95% CI]	N (uit groep van) % dat mist	Gem (std)	N (uit groep van) % dat mist	Gem (std)	N (uit groep van) % dat mist
vmbo basis	opstroom	2,33 (1,94) [-0,76 ; 5,43]	4 (6) 33%	0,71 (3,56)	4 (6) 33%	-1,79 (1,84)	4 (6) 33%
vmbo gemen d / theoret isch	bevorderd naar 2 zelfde niveau	,14 (3,78)	72 (87) 17%	-,68 (1,76)	75 (87) 14%	-,67 (2,71)	74 (87) 15%
	opstroom	-3,75 (7,15)	3 (3) 0%	-2,72 (1,70)	3 (3) 0%	-3,22 (1,28)	3 (3) 0%
h/gt	laagste gemengde brugklas	-,33 (2,46)	26 (37) 30%	,73 (1,39)	26 (37) 30%	-,70 (1,79)	27 (37) 27%
	hoogste gemengde brugklas	0,88 (3,03)	34 (36) 6%	-,45 (1,33)	35 (36) 3%	-1,18 (2,36)	31 (36) 14%
h/a	afstroom	-1,06 (4,26)	10 (16) 38%	-1,19 (2,13)	12 (16) 25%	-1,08 (2,33)	12 (16) 25%
	bevorderd naar 2 zelfde niveau	-0,18 (3,70)	59 (73) 19%	-0,55 (2,10)	67 (73) 8%	-1,39 (2,35)	66 (73) 10%

Tabel 7

Wanneer we nu naar de tabel kijken, dan valt op dat er geen verband meer te ontdekken is tussen het oplopen van niveau en de gemiddelde score. Dat wil zeggen dat hoe hard leerlingen groeien tijdens groep 6 t/m 8 onafhankelijk is van hun niveau.

Begrijpend lezen

Kijken we nu binnen de niveaus van begrijpend lezen, dan valt op dat als er bij opstroom (of hoogste brugklas) telkens positieve getallen staan en bij afstroom (of laagste brugklas) negatieve getallen. Met andere woorden voor de opstroomers geldt dat deze leerlingen gemiddeld in de laatste klassen van het basisonderwijs steeds beter ging scoren ten opzichte van hun didactische leeftijd. Het tegenovergestelde is juist waar voor de afstroomers, deze zijn juist steeds minder goed gaan scoren ten opzichte van hun didactische leeftijd. Diegenen die zijn bevorderd naar hetzelfde niveau zijn het gemiddeld ongeveer evengoed blijven doen ten opzichte van hun didactische leeftijd (zie figuur 4)

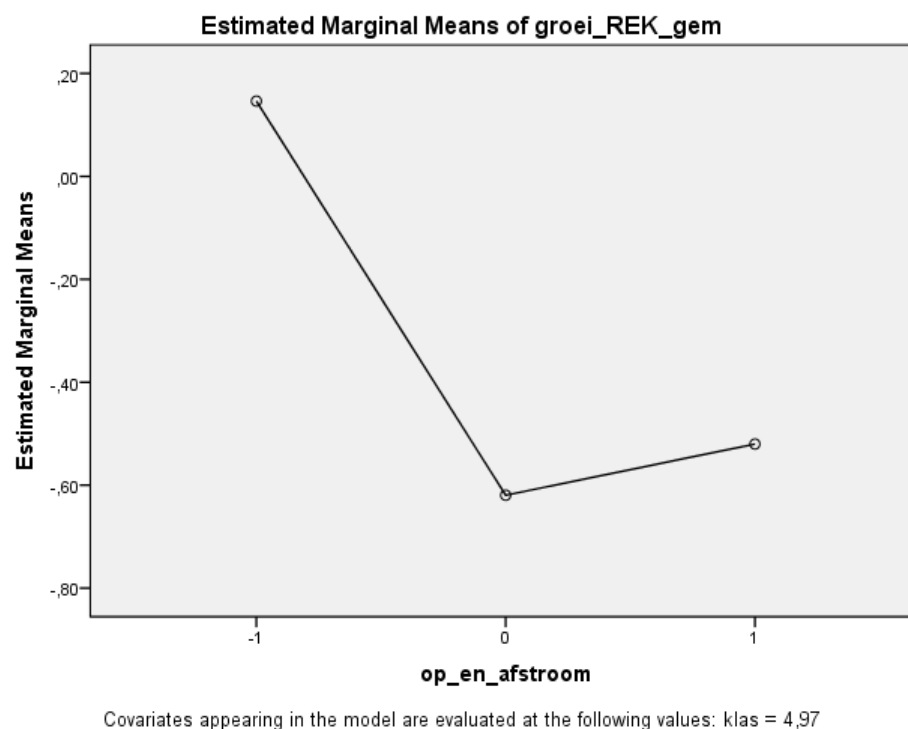

Figuur 4

Er kan geen regressievergelijking opgesteld worden voor de gemiddelde groei van begrijpend lezen.

Rekenen

Bij rekenen is het plaatje meer divers. Bij VMBO gt zijn juist de opstroomers minder goed gaan scoren. Dit blijkt ook uit de figuur waarin is gecorrigeerd voor niveau. Afstromers hebben een positieve gemiddelde groei (zijn het dus steeds beter gaan doen in vergelijking met hun didactische leeftijd) voor de opstroomers en diegenen die bevorderd zijn naar hetzelfde niveau is dit juist een negatieve gemiddelde groei.

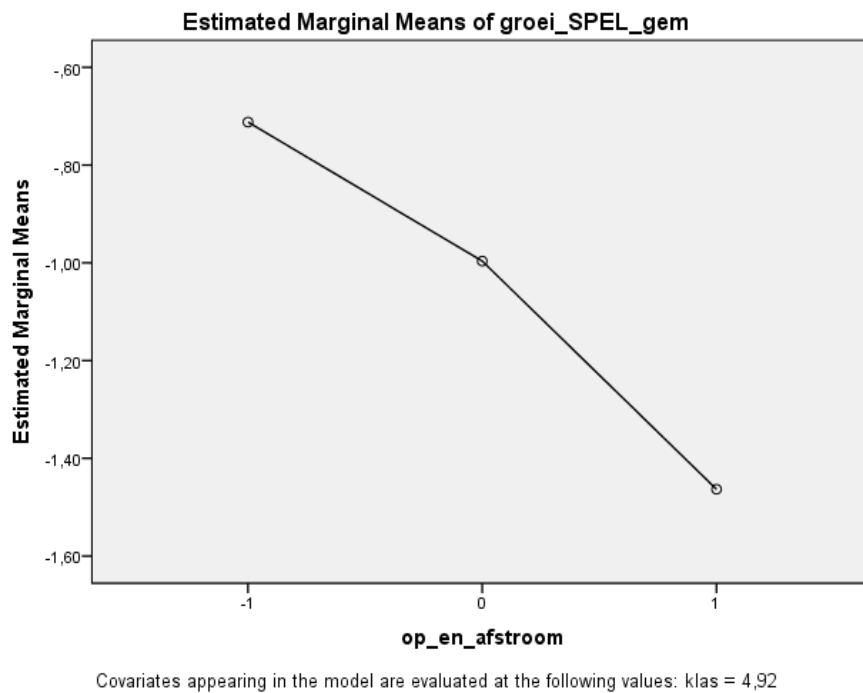

Figuur 5

Voor rekenen kan er geen regressievergelijking opgesteld worden aan de hand van de gemiddelde groei.

Spelling

Het beeld bij spelling is gelijk aan dat van rekenen.

Figuur 6

Er kan ook geen regressievergelijking opgesteld worden.

Onderzoeksvraag

2. In hoeverre zouden richtlijnen gebaseerd op vaardigheidsgroei over de laatste twee jaren heen een betere voorspelling opgeleverd hebben?

In de gedane analyses is uitgegaan van de laatste drie jaren. De aanwezigheid van een positieve groei bij begrijpend lezen lijkt een goede voorspeller te zijn voor op- en afstromen. In een richtlijn zou dus kunnen worden gemeld dat vooral naar de gemiddelde groei gekeken moeten worden. Deze maat is niet in het leerling volg systeem aanwezig. Leraren zouden moeten kijken of hun leerlingen in de loop van de jaren steeds beter zijn gaan scoren ten opzichte van hun didactische leeftijd.

Wijzigen advies

Er leeft op het Carmel College Salland bij een aantal collega's het idee dat het wijzigen van het advies leidt tot meer afstroom. In tabel 8 zijn de op- en afstromers uitgezet tegen het wijzigen.

		gewijzigd		
		naar beneden bijgesteld	niet gewijzigd	omhoog bijgesteld
vmbo kader	afstromen	0	0	0
	0	0	0	0
	opstromen	0	6	0
vmbo gemend / theoretisch	afstromen	0	1	0
	0	0	77	8
	opstromen	0	0	2
h/gt	laagste	0	21	2
	hoogste	0	28	8
h/a	afstromen	0	13	3
	0	0	65	8
	opstromen	0	0	0
Total	afstromen	0	35	5
	0	0	142	16
	opstromen	0	36	8

Tabel 8

Zoals in de tabel te zien is, is er na omhoog bijstellen vaker sprake van dat leerlingen op hetzelfde niveau bevorderd worden of zelfs opstromen, dan dat ze afstromen.

Onderzoeksvraag

3. Welke relatie is er tussen het wijzigen van het advies en de afstroom?

Er is vaak een positieve relatie tussen wijzigen van het advies en opstroom of bevorderd worden naar hetzelfde niveau.